

באר התורה / הג"ר יעקב אשר פלדמן, מה"ס כתוב משה' ושה"ס, ירושלים

פרשת בהר

"אל תקח מאתנו נשך ותרבייה" - מאמר א

" וכי ימוך אחיך ומיטה ידו עפק והחצקה בז גר ותוֹשֵׁב זמִי עַפְקָה" בבבא מציעא (עמ' א): תנייא, רבינו שמעון בן אלעזר אומר כל מי ע"כ (בחר כה לה). "אל תקח מאתנו נשך ותרבייה ויראת מאללהיך וכי אחיך עפק" (בسفו לא נתן בנשך ושחדר על נקי לא לך עשה אלה לא ימוט לעולם" (תחלים טו ח). הא למדת שכל המלה ברביה נכסיו ע"כ (שם לו).

-א-

בבעל הטורים (שם לו) בד"ה וחיה אחיך עמוק, וסמייך ליה אל תקח אמר רב כי אלעזר הלו מהתמוטtein ועלין, והללו מתמוטtein מאתנו נשך ותרבייה. רמז שכל המלה ברביה איינו חי. וכן הוא ואני עולין. ע"כ.

אמר "בנשך נתן וגוי" וכי לא יחייה" (וחזקאל יט). נשך ובפי' רשיי (שם) בד"ה מתמוטtein דוק ה כי, "עשה אלה לא בגימטריא זה נשח. לעתיד לבוא אין נשח מתרפא כדכתיב ימו"ט, הא אם נתן בנשך ימו"ט: הלו מהתמוטtein ועלין והללו "ונחש עפר לחומו" (ישעה סה כה), כן הלו רבית לא יחייה וכו', והכי משמע קרא כל עשה אלה לא ימו"ט לעולם, כלומר שמוי"ר לא זו. ד"א שדומה רבית לנחש שנושך לנחש. רבית עולה וכו', ואם ימו"ט אין מوطטו מوطטות עולם, אבל הנזון בנשך ימו"ט תרי"ב, שסקול כמו תרי"ב מצות (שם ד), עכ"ל.
-ב-

-ב-

הנה מש"כ בבעל הטורים שלעתיד לבוא אין הנחש מתרפא **בכל יקר** (שם) בד"ה אל תקח מאתנו נשך ותרבייה. מה שנאמר הוא מבראשית רביה (בראשית כ ח) א"ר לוי לעתיד לבא הכל "אל תקח מאתנו" משמע אבל מעשר מותר ליקח, וכן בפרשת מתרפאין חוץ מנחש, וגבוענים, נשח, שנאמר "ונחש עפר לחמו" משפטים נאמר "אם כסף תלוה את עמי את העני עמק וגו' לא ירעו ולא ישחיתו" (ישעה סה כה), וכ"ז ע"כ.

ובפי' מהרו"ז (שם) בד"ה הכל מתרפאין וכו', "ונחש עפר" ("לנקרי תשיך ולא תשיך" (כי יצא כג כא) כל שהוא אחד לחמו", שהנחש ישאר בקהלתו, "יעפר תאכל כל ימי חייך" לא תשיך לו, ואף על פי שהלו מרויח בזה, זול בתר טעם (בראשית גיד), וכמו שדרשו ברכות יגב"ה "ימי חייך" העווה"ז, "כל כי עיקר טעם איסור הריבית הוא לפיו שהוא מסיר מדת ימי חייך" (ראה טז ג, להביא לימות המשיח, שאז היא העת, הבתוון מן האדם, כי כל בעל משא ומתן עיניו נשאות אל ה'), שכולם יתרפאו, חוץ מן הנחש. עכ"ל.
-ג-

ומה שכטב בבעל הטורים שרבית דומה לפיו שהוא נשח שלו וקצוב וסומך על ערבותו שבידו ומון ה' יסיר לבו עיי נחש, הוא במדרש רביה (משפטים לא ז) ומה הרבית דומה למי רמיחו זי ה'. ומה שגט הלו עבר בלאו "ילא תשיך לאחיך" וגוי כי שנשכו נחש ולא הרגישי מי נשכו ולא ידע עד שתתבתבט עליו, כך צאה נג כ) לפי שהוא מחתיא את המלה ומסיר מון מדת הרביה אין אדם מרגיש בו עד שתתבתבט עליו, ע"כ.

-ג-

גם נראה לפרש דמיון נשך לנחש, והוא בהקדם מה שאמרו בטחונים בה".
בסתות (ט א-ב) תנו רבנן סוטה נתנה ענייה במילאי ראיו לה, ומה שਮוטר ליתן בריבית לעכו"ם, לפי שכל עכו"ם חזקתו מה שבקשה לא ניתנו לה, ומה שבדידה נתלהו ממנה, שכל שהוא אלם וגזל, אפילו אם הוא כבוש תחת ידך מכל מקום הנוטן עניינו במה שאינו שלו, מה שמקש אין נתני לו, ומה דרכו לבוא בעקביפין, ואפילו אם ערבותו בידו לעולם אינו בטוח שבידו נוטלון הימנו. וכן מצינו בנהש הקדמוני שנתן עניינו במה לא בקרון ולא בריווח, ועל כן תמיד עניינו נשאות אל ה' להציגו שאינו ראוי, מה שביקש לא נתנו לו, ומה שבידו נטלותו מידו, וזה טעם איסור הריבית בכל מקום. ומה שהזכיר העני ממנו. אמר הקדוש ברוך הוא אני אמרתי יהא מלך על כל דבר הכתוב בהווה, כי סתם עני מוכחה לייח בהלוואה, ועוד בהמה וחיה, ועכשו אrror הוא מכל הבהמה ומכל חית השדה ששלקה דעתך אמינה שאם הלו עני אינו עובר כי ההכרה עלי בראשית ג יד, אני אמרתי יהלך בקומה זקופה, עכשו על הביאו זהה, קא משמע לנו שאיפלו הלו עני עובר בילא גחונו ילק (עי' שם), אני אמרתי יהא מאכלו מאכל אדם, עכשו נג (משפטים כב ד). ועל כן נסמה מצוח זו לפרשת עפר יאלל (עי' שם), הוא אמר אהרוג את אדם ואsha את חוה, השמייטה (שם כג י-יא), כי גם טעם השמייטה הוא כדי שנשים עכשו איבה אשית ביןך ובין האשה ובין זרעך ובין זרעה (עי' בטחוניו בה' עכ"ל).
שם טו).

-ה-

ומבוואר דהטעם שאסורה התורה להלוות ברביה, משום שעיל ידי וכן מצינו בקון, וקרת, ובלעם, ודואג, ואחיתופל, וגוזי, זה הוא מסיר מדת בטחונו מהקב"ה, ואיןו בכלל חותם ואבשלום, ואדוניהו, ועויהו, והמן, שנתנו ענייהם במה שאינו החשדלות, והוא דומה לנחש שמצינו שנתן עניינו במה שאינו ראוי להם, מה שבידם נטלותו ראיו לו מה שביקש לא נתנו לו ומה שבידו נטלו ממנו. מהם, עכ"ב.
-ו-

-ו-

ומבוואר דנחש הקדמוני הוא היה הראשון שנתן עניינו במה **במהר"** (בימ' עא) בד"ה נכסיו מתמוטtein וכ"ז דבר זה כי שאינו ראוי לו מה שביקש לא נתנו לו וגם מה שבידו נטלו המלה בריבית דבק בהעדר כי משיך את אחר וمعدיר ממונו שהוא חיונו, והדבק בעודר. ודבר זה אינו דומה לנצל שאותו ממון שגול בלבד בא נעדרים. ודבר זה אינו דומה לנצל שאותו ממון שגול בלבד בא **במהר"** (סוטה שם) בד"ה סוטה נתנה עניינה כו'. פי' כאשר אחד לידי בגול ובשביל זה אין ממון אחר מתמוטט אבל המלה רוצח בדף שאינו שלו, בזה נראה שדבק בו העדר כי השלם מעותיו בריבית עליו נאמר "מרבה הונו בנשך ותרבייה" (משל כי בעצמו למה היה לו [דבר] שאינו שלו, רק נראה שאינו שלם ח' כי עשה (מתן) משא [ומתן] שלו שעשו להרוח ממו להיות והוא בעודר, ולכך אף מה שהי' [לו] נעדר ממון, וכן הוא נשך את אחר וمعدיר ממונו, ולכך לא נקרא נשך רק רבית ולא המידה שכל מי שדבק בו העדר מגיע אליו העדר למורי, וכ"ז גזל, כי הגול הוא באותו ממון, אבל רבית הוא מצד שمعدיר עכ"ל.
-ז-

-ז-

mobvar דהטעם שנגעש הנחש הקדמוני שנטלו ממנו מה ולכך רבית ברפט הוא דבק בהעדר. ולכך נכסיו שהוא חיונו שבידו, משום שע"י שנתנו עניינו במה שאינו שלו נדבק בו נחשב מתמוטtein כאשר דבק בהעדר, עכ"ל.
-ה-

והוא על פי מה שנتابאר דמיון רבית לנחש מצד הדבקות בהעדר, וכמו שנتابאר לגבי הנחש שמה שבידו נטלו ממנו הוא "בפסוף לא נתן בנשך ושחדר על נקי לא לך עשה אלה לא ימוט בغال שדבק בהעדר, כמו כן בריבית נכסיו מתמוטtein מהמת לערקם" עכ"ב (תחלים טו ח).
-ה-

¹ ע"י מש"כ בזה בחותם סופר (שם) בד"ה יותר ממה שמרוחים מפשידי, בטעם ² גם י"ל לפי מה שנتابאר דהטעם הוא משום מסיר בטחונו, י"ל דבשהלה עני. שב און אכן חסרונו זה, משום שאינו מובטח בהלואותו, ושים מבטו בהקב"ה.